

תורה אור • פרשת בא • מאמר 1

בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים

”ביום הזה יצאו כל צבאות הוי”

צבאות, השם שבו השתמשו הנביאים, פירושו שאור אין סוף התאחד עם הנשמות והכוחות הנבראים של העולמות התחתונים באותה מידה שבה הוא מאוחד עם הכלים של אצילות, ולכן ה' נקרא בשם צבאותיו. ”צבאות הוי” שיצאו ממצרים הם ההפך: ניצוצות של קדושה שהועלו ונכללו בשם הוי”.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/torah-ohr/bo/1

הנקודה

צבאות, השם שבו השתמשו הנביאים, פירושו שאור אין סוף התאחד עם הנשמות והכוחות הנבראים של העולמות התחתונים באותה מידה שבה הוא מאוחד עם הכלים של אצילות, ולכן ה' נקרא בשם צבאותיו. "צבאות הוי" שייצאו ממצרים הם ההפך: ניצוצות של קדושה שהועלו ונכללו בשם הוי".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

חנה הייתה הראשונה שקראה לה' "הוי צבאות", והנביאים שבאו אחריה השתמשו בשם הזה פעמים רבות, אך הוא אינו מופיע בתורת משה. כדי להסביר מדוע, המאמר פותח בשאלה מהו שם אלוהי. עצמותו של ה' היא למעלה מכל תיאור; הוא נקרא "חכם" או "גדול" רק משום שהוא מצמצם את עצמו בכלים של ספירות דאצילות. השמות הם הכלים האלה, והוי" הוא האור שבתוכם, ולכן הוא מצטרף לכל שם אחר. התורה, ששורשה בהוי", נמשכה באמצעות משה מאצילות, והוא לא נזקק להמשיך את אור אין סוף בעולמות התחתונים. כאשר הדורות המאוחרים חדלו לשמור את התורה, הנביאים המשיכו אותה לבריא, כך שהתוכחה שלהם הייתה דבר ה' עצמו. הם איחדו את אור אין סוף עם הנשמות והמלאכים של בריאה כפי שהוא מאוחד באצילות, והמשיכו את הכוח מן האור המקיף את כל העולמות; לכן נאמר "הוי צבאות". לבסוף, "צבאות הוי" שייצאו ממצרים הם מאתיים ושניים הניצוצות שהתבררו שם, שאין להם שמות לאחר שהם נכללים בהוי", ואילו נשמות ישראל עומדות למעלה מהם.

מבנה

1	השם שקראה חנה וה' שלמעלה מכל תיאור	3-11
	צבאות, השם שחנה אמרה לראשונה, הוא שם קדוש. עצמותו של ה' היא למעלה מכל התיאורים; הוא נקרא "חכם" או "גדול" רק משום שהוא מצמצם את עצמו בכלים דאצילות.	
2	השמות ככלים, והוי" כאור	6-4
	כל שם קדוש הוא כלי של ספירה באצילות, והוי" הוא האור שבתוך כולם, ולכן הוא מצטרף לכל שם. כל התורה מושרשת בהוי", בבחינת ז"א דאצילות.	
3	תורת משה ותוכחת הנביאים	10-7
	משה המשיך את התורה מאצילות ולא נזקק לאחד את אור אין סוף עם העולמות התחתונים. כאשר הדורות המאוחרים סטו מן הדרך, הנביאים המשיכו את התורה לבריא, כך שהתוכחה שלהם הייתה דבר ה'.	
4	הוי" צבאות	11
	הנביאים איחדו את אור אין סוף עם הנשמות והמלאכים של בריאה כפי שהוא מאוחד באצילות, כך שה' נקרא בשם התואר "הוי צבאות"; את הכוח לכך הם המשיכו מן האור המקיף את כל העולמות.	
5	צבאות הוי" שייצאו ממצרים	15-12
	"צבאות הוי" הם מאתיים ושניים הניצוצות שהתבררו במצרים, ושמותיהם מתבטלים לאחר שהם נכללים בהוי"; נשמות ישראל עומדות למעלה מהם.	

השם צבאות שם צבאות

"צבאות": שם של ה' שאסור למוחקו, שחנה השתמשה בו לראשונה ואחריה הנביאים. הוא מציין את אור אין סוף המאוחד עם הצבאות הנבראים, נשמות ומלאכים של בריאה, כפי שהוא מאוחד עם הכלים דאצילות.

שם הוי' שם הוי"ה

השם בן ארבע האותיות, "השם המיוחד". שאר השמות הקדושים הם כלים, והוי' הוא האור שבתוכם; הוא מחבר את האור לכלים ולכן מצטרף לכל שם.

גדולתו היא ענוותנותו במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו

כל תיאור של ה', אפילו "גדול", קיים רק משום שהוא משפיל את עצמו לכלים דאצילות; עצמותו למעלה מכל אלה.

הוא וכליו אחד איהו וגרמוהי חד

ביטוי מתיקוני זוהר: באצילות הכלים מאוחדים לחלוטין עם אור אין סוף. הנביאים הביאו איחוד מסוג זה לבריאה, יצירה ועשיה.

שם התואר שם התואר

שם הנובע ממידה שאדם רכש לעצמו, כגון אדם שלומד חכמה ונקרא "חכם". "הוי' צבאות" הוא שם כזה: ה' מאוחד עם הצבאות ונקרא על שמם.

האור המקיף את כל העולמות סובב כל עלמין

האור שלגביו חושך ואור שווים; רק הוא יכול לרדת לעולמות הנמוכים ביותר, וממנו המשיכו הנביאים את הכוח לאחד את אור אין סוף עם בריאה, יצירה ועשיה.

הניצוצות ניצוצות

ניצוצות של קדושה שנפלו בשבירת הכלים: בסך הכול 288, ומתוכם 202 התבררו במצרים. לאחר שהתבררו אין להם שמות והם נכללים בשם הוי', כ"צבאות הוי'".

קטע 1 • 11-3

השם שקראה חנה וה' שלמעלה מכל תיאור

1 בעצם היום הזה^{1,2} יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים. הנה ארז"ל על חנה מיום שברא הקב"ה את עולמו³ לא היה אדם שקראו להקב"ה צבאות עד שבאת חנה כו'.

"בעצם היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים". חז"ל אמרו על חנה: "מיום שברא הקב"ה את עולמו לא היה אדם שקרא להקב"ה צבאות, עד שבאה חנה" וכו'.

המאמר פותח בפסוק על יציאת מצרים: "כל צבאות ה' יצאו מארץ מצרים", וחוזר אליו בסופו כדי להסביר מי הם צבאות אלה. המילה "צבאות" היא גם אחד משמותיו של ה', ובתלמוד מסופר שחנה, אמו של הנביא שמואל, הייתה הראשונה מאז בריאת העולם שקראה לה' בשם זה.

דהיינו שהיא פתחה תחלה לקרות הקב"ה הוי"ה צבאות ואמר הקב"ה⁴ עתיד בן שלך לפתוח בנבואה בשם זה

כלומר, היא הייתה הראשונה שהחלה לקרוא לקב"ה הוי"ה צבאות. והקב"ה אמר: "עתיד בןך לפתוח בנבואה בשם זה".

חנה השתמשה בתפילתה לבן בשם המלא הוי"ה צבאות; הוי"ה הוא השם בן ארבע האותיות, שאין מבטאים כפי שהוא נכתב. המדרש מוסיף שה' הבטיח לה שכנה יפתח בעתיד את נבואתו בשם זה.

כמ"ש ויאמר שמואל כה אמר⁵ ה' צבאות פקדתי⁶ כו'. והנביאים האחרונים נבאו בשם זה ובפרט חגי זכריה ומלאכי יותר מכולן.

כמו שכתוב: "ויאמר שמואל: כך אמר ה' צבאות: פקדתי" וכו'. גם הנביאים המאוחרים ניבאו בשם זה, ובייחוד חגי, זכריה ומלאכי — יותר מכולם.

ההבטחה התקיימה כששמואל פתח את דבריו לשאול המלך במילים "כך אמר הוי"ה צבאות". מכאן ואילך השם מופיע רבות בספרי הנביאים, ובעיקר אצל חגי, זכריה ומלאכי, אחרוני הנביאים.

וקיי"ל (ספ"ד דשבעות)⁷ דצבאות הוא מן השמות שאינן נחקקין. והנה מתחלה יש להקדים ענין השמות מהו.

וההלכה היא (בסוף הפרק הרביעי של שבועות) שצבאות הוא אחד מהשמות שאינם נחקקים. תחילה יש להקדים ולבאר מה עניינם של השמות.

התלמוד מונה את צבאות בין שמות ה' שאסור למוחקם, בניגוד לתארי שבח כגון "הגדול" או "הגיבור", שמותר למוחקם. לפני שיבאר את השם הזה, אדמו"ר הזקן מסביר תחילה מהו שם אלוקי בכלל.

גם מעלת שם המיוחד שם הוי"ה על שאר השמות ואח"כ ית' אי"ה ענין שם צבאות.⁸

[יש להקדים ולבאר] גם את מעלתו של השם המיוחד, שם הוי", על שאר השמות. לאחר מכן יתבאר, בעזרת ה', עניינו של השם צבאות.

המאמר יסביר גם מדוע הוי", המכונה "השם המיוחד", נעלה מכל שאר השמות. רק לאחר שתי הקדמות אלה יגיע לדיון בשם צבאות עצמו.

הנה ידוע שמהותו ועצמותו של הא"ס ב"ה הוא פשוט בתכלית הפשיטות ולא שייך כלל במהו"ע ענין התוארים שנמצאו שכינו לו ית' בתורה ובדברי הנביאים ובדברי רז"ל כמו חכם חסיד רחמן כו' וכיוצא בהן.

ידוע שמהותו ועצמותו של אין סוף ברוך הוא פשוטה בתכלית הפשיטות, ואין שייכות כלל לייחס למהותו ועצמותו תיאורים — אלה המופיעים ככינויים לו בתורה, בדברי הנביאים ובדברי חז"ל — כגון חכם, חסיד, רחמן וכיוצא באלה.

נקודת המוצא היא שעצמותו של ה' פשוטה לחלוטין, ואין בה חלקים או תכונות. לכן אין התיאורים המופיעים בתורה ובדברי חז"ל, כגון "חכם", "חסיד" או "רחמן", יכולים להתייחס לעצמותו כפי שהיא.

כי הוא ית' מרומם ונשגב ומובדל מכל גדרים אלו שהחכמה שהיא המעלה הראשונה בנבראים היא נחשבת כעשייה גשמי לגבי מהותו ועצמותו ית'.⁹

שהרי הוא ית' נעלה ונשגב ומובדל מכל הגדרים האלה, עד שחכמה, שהיא המעלה הראשונה בנבראים, נחשבת כעשייה גשמית ביחס למהותו ועצמותו ית'.

חכמה היא המדרגה הגבוהה ביותר שבנבראים, ואף על פי כן, ביחס לעצמות ה', גם החכמה נחשבת נמוכה כעשייה גשמית. ה' אינו רק חכם מאוד; הוא נעלה מכל תחום החכמה.

2 ומכ"ש בחי' המדות וכמאמר דלאו מכל אלין מדות איהו כלל^{10,11} וכנודע. ואעפ"כ יש מציאות ענין התוארים הללו שבאו בתנ"ך ובדחז"ל.

ועל אחת כמה וכמה בחינת המדות, וכמאמר: "הוא אינו מכל המדות הללו כלל", כידוע. ואף על פי כן, יש ממש בתוכן התיאורים הללו המופיעים בתנ"ך ובדברי חז"ל.

אם אפילו החכמה רחוקה מאוד מה', המדות, כגון חסד וגבורה, נמוכות ממנה עוד יותר; תפילתו של אליהו בתיקוני זוהר אומרת שהוא "אינו מכל המדות הללו כלל". ואף על פי כן, אדמו"ר הזקן מדגיש שהתיאורים של ה' בכתובים ובדברי חז"ל אינם מילים ריקות, אלא מתייחסים למציאות ממשית.

דהיינו ע"ד מארז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו¹² כו' שם אתה מוצא ענותנותו שהוא ית' משפיל א"ע להיות מתלבש בעשר כלים דאצילות שהן בחי' חו"ג כו'.

כלומר, על דרך מאמר חז"ל: "במקום שאתה מוצא גדולתו" וכו', "שם אתה מוצא ענותנותו". [הכוונה היא] שהוא יתברך משפיל את עצמו ומתלבש בעשרת הכלים של אצילות, שהם בחינות חסד וגבורה וכו'.

חז"ל לימדו שבמקום שבו מתגלה גדולתו של ה', מתגלה גם ענותנותו. אדמו"ר הזקן מסביר שזהו המפתח לכל התיאורים: ה' "משפיל" את עצמו ומתלבש בעשרת הכלים של אצילות, כגון חסד וגבורה, ורק באמצעותם אפשר לתאר אותו.

3 וג"ר חב"ד ואז שייך לקרותו בתוארים שנק' חכם מצד התלבשותו בחכמה וכמאמר אליהו¹³ אנת חכים¹⁴ פ"י שמספר בענותנותו שמשפיל א"ע להתלבש בבחי' כלי החכמה עם היות שהחכמה אין ערוך אליו כלל כנ"ל.

וכן בשלוש הספירות הראשונות — חכמה, בינה ודעת. אז ראוי לכנות אותו בתיאורים, ולומר שהוא "חכם" משום שהוא מתלבש בחכמה, כפי שאמר אליהו: "אתה חכם". כלומר, אליהו מספר על ענותנותו של ה': הוא משפיל את עצמו ומתלבש בבחינת כלי החכמה, אף שהחכמה אינה בערך אליו כלל, כפי שנאמר לעיל.

רשימת הכלים נמשכת בשלוש הספירות הראשונות, שהן הספירות השכליות: חכמה, בינה ודעת. אפשר לכנות את ה' "חכם" רק מפני שהוא מתלבש בכלי החכמה; דברי אליהו "אתה חכם" מתפרשים כשבח לענותנותו, שכן החכמה אינה בערך אליו.

וכן משפיל א"ע להתלבש בבחי' חסד ונק' אז הגדול או חסיד וזהו שהגדולה היא ענותנותו וכך הוא משפיל את עצמו ומתלבש בבחינת חסד, ואז מכנים אותו "הגדול" או "חסיד". וזהו פירוש הדבר שהגדולה היא ענותנותו.

כך גם ביחס לחסד: מכנים את ה' "גדול" או "חסיד" משום שהוא מתלבש בחסד, שהקבלה מכנה גם "גדולה". זהו פירוש הדברים שגדולתו היא ענותנותו.

שע"י ענוה והשפלה שהשפיל א"ע להתלבש במדת חסד אז דייקא שייך לקרותו גדול משא"כ מהו"ע מרומם מגדר זה כנ"ל.

דווקא בזכות הענוה והשפלות, שבאמצעותן השפיל את עצמו והתלבש במידת החסד, ראוי לכנות אותו "גדול"; ואילו עצמותו ומהותו נעלות מעל להגדרה זו, כפי שנאמר לעיל.

הגדולה שמשבחים בה את ה' היא עצמה השפלה: רק משום שה' השפיל את עצמו והתלבש במידת החסד אפשר לכנותו "גדול". עצמותו נותרת למעלה אפילו מתיאור זה.

השמות ככלים, והוי כאור

4 והנה שמותיו של הקב"ה הם הכלים¹⁵ דע"ס דאצי שמתלבש בהן אוא"ס ב"ה ומתייחד עמהן בתכלית היחוד ע"ד דאיהו וגרמוהי¹⁶ חד¹⁷ היינו שם אל הוא בבחי' כלי החסד.

והנה, שמותיו של הקדוש ברוך הוא הם הכלים של עשר הספירות באצילות, שבהם מתלבש אור אין סוף, ברוך הוא, והוא מתייחד עמם בתכלית הייחוד, בבחינת "הוא וכליו אחד". כלומר, השם א"ל הוא בבחינת כלי החסד.

כאן מוגדרים שמות אלו: השמות הם הכלים של עשר הספירות באצילות, שבהם מתלבש אור אין סוף ושהוא מאוחד עמם לחלוטין. "הוא וכליו אחד" הוא ביטוי מתיקוני זוהר, שמשמעותו שבאצילות אפילו הכלים הם אחד עם ה'. לכן השם א"ל שייך לכלי החסד.

ושם אלקים בבחי' כלי הגבורה ושם אדני בבחי' מל'. אמנם שם הוי"ה הוא הפנימי של כל השמות שהם הכלים.

והשם אלקים הוא בבחינת כלי הגבורה, והשם אדני בבחינת מלכות. אך שם הוי"ה הוא הפנימיות של כל השמות שהם הכלים.

גם כל אחד מהשמות האחרים שייך לכלי: אלקים לגבורה ואדני למלכות. הוי"ה שונה מהם: הוא אינו כלי נוסף, אלא הפנימיות שבתוך כולם.

כי הוא בבחי' האורות המתלבשים בתוך הכלים דהיינו בבחי' אל שהוא השם שבכלי החסד. הנה בבחי' האור הנמשך מא"ס ב"ה להתלבש בו הוא בחי' שם הוי"ה.

שהרי הוא בבחינת האורות המתלבשים בתוך הכלים. כלומר, בבחינת א"ל, שהוא השם שבכלי החסד: האור הנמשך מאין סוף, ברוך הוא, כדי להתלבש בו, הוא בבחינת שם הוי"ה.

הוי"ה הוא האור הממלא את הכלים. בתוך כלי החסד, הנושא את השם א"ל, האור הנמשך מאין סוף כדי למלא אותו הוא המשמעות של שם הוי"ה.

5 וכן גם בבחי' שם אלקים שבכלי הגבורה מתלבש בתוכו שם הוי"ה שהוא בבחי' האור מא"ס המתלבש בתוך הכלים הנ"ל.

וכך גם בבחינת שם אלקים, שבכלי הגבורה: שם הוי"ה מלובש בתוכו, והוא בבחינת האור מאין סוף המלובש בכלים הנזכרים לעיל.

כך הוא גם ביחס לשם אלקים, השייך לכלי הגבורה: הוי"ה מלובש בתוכו כאור מאין סוף. הוי"ה נוכח גם בתוך השמות הקשורים לדין.

ועד"ז בכל השמות שאינן נמחקין שהם בבחי' הכלים. ושם הוי"ה הוא בבחי' האורות המתלבשים בהן.

וכך גם בכל השמות שאינם נמחקים, שהם בבחינת הכלים; ושם הוי"ה הוא בבחינת האורות המלובשים בהם.

כל השמות שאינם נמחקים הם כלים, והוי"ה הוא האור שבתוך כל אחד מהם. זהו הכלל העומד ביסוד הדוגמאות של אל ושל אלקים.

ולכך שם הוי"ה מצטרף עם כל השמות¹⁸ כמ"ש ביום עשות¹⁹ הוי"ה אלקים ארץ ושמים כו' וכתוב הוי"ה צבאות כו'

לכן שם הוי" מצטרף לכל השמות, כפי שנאמר: "ביום עשות ה' אלקים ארץ ושמים" וגו', וכן נאמר: "ה' צבאות" וגו'.
לכן הכתוב מצרף לעיתים קרובות את הוי" לשם אחר, כמו "ה' אלקים" בסיפור הבריאה וכמו "ה' צבאות". הצירוף מראה את האור, הוי', בתוך הכלי, שהוא השם האחר.

מפני שבחיי שם הוי"ה הוא הממשיך את האור א"ס להתלבש בשמות אלקים וצבאות שהם הכלים כו' שהוא הממוצע בין אורות וכלים ולכך הוא המחבר האורות עם הכלים:

[זאת] מפני שבחינת שם הוי"ה היא הממשיכה את אור אין סוף להתלבש בשמות אלקים וצבאות, שהם הכלים וכו'; הוי"ה הוא הממוצע בין אורות לכלים, ולכן הוא המחבר את האורות עם הכלים.

הוי"ה ממשיך את אור אין סוף לתוך הכלים הנקראים אלקים וצבאות. הוא עומד בין האור לכלי, ולכן הוא המחבר ביניהם.

6 והנה כתיב זה שמי לעלם²⁰ וזה זכרי²¹ כו'. ופ"י בת"ז²² שמי עם²³ י"ה שס"ה ל"ת. זכרי עם ו"ה רמ"ח מ"ע.

והנה כתוב: "זה שמי לעולם וזה זכרי" וכו'. ובתיקוני הזוהר מבואר: "שמי" עם י"ה — שס"ה מצוות לא תעשה; "זכרי" עם ו"ה — רמ"ח מצוות עשה.

בפסוק שבספר שמות ה' מכנה את הוי"ה הן "שמי" והן "זכרי", ובתיקוני הזוהר מוצאים את תרי"ג המצוות במילים האלה. "שמי" (350) ועוד י"ה (15) הם 365, כמניין מצוות לא תעשה; "זכרי" (237) ועוד ו"ה (11) הם 248, כמניין מצוות עשה.

והיינו שכללות התורה רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת הם מושרשים בשם הוי"ה שהוא כחי ז"א דאצי.

כלומר, כללות התורה — רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה — מושרשת בשם הוי", שהוא בחינת ז"א באצילות.

י"ה וו"ה מצטרפים לשם הוי", ולכן התורה כולה, כל תרי"ג המצוות, מושרשת בשם זה. באצילות, שם הוי"ה הוא בחינת ז"א, תצורת שש המדות.

רמ"ח מ"ע נמשכים מבחי החסדים שבז"א ושס"ה ל"ת מבחי הגבורות שבז"א ובהם נכללים כל פרטי הדינים דא"ה כשר ופסול חייב וזכאי כו'.

רמ"ח מצוות עשה נמשכות מבחינת החסדים שבז"א, ושס"ה מצוות לא תעשה מבחינת הגבורות שבז"א. בהן כלולים כל פרטי הדינים של איסור והיתר, כשר ופסול, חייב וזכאי וכו'.

מצוות עשה נמשכות מהחסדים שבז"א, ומצוות לא תעשה מהגבורות שבו. כל פסיקה בהלכה — היתר ואיסור, כשר ופסול, חייב וזכאי — כלולה בהן.

שההיתר והכשר נמשך מבחי' החסד דז"א והעובר אל"ת ממשיך עליו מבחינת הגבורות להיות נענש כו' שהרי ההיתר והכשר נמשכים מבחינת החסד שבז"א, ואילו מי שעובר על מצוות לא תעשה ממשיך עליו מבחינת הגבורות, כדי להיענש וכו'.

ההיתר והכשר באים מחסד, הצד המתיר והנותן. מי שעובר על מצוות לא תעשה ממשיך על עצמו את מידת הדין, והדבר מביא לעונש.

ואור א"ס ב"ה הוא מלוכש בכלים דז"א עד דאיהו וגרמוהי חד כדלעיל וזהו בחי' שם הוי"ה.

ואור אין סוף ברוך הוא מלוכש בכלים של ז"א, עד ש"הוא וכליו אחד", כנ"ל; וזהו בחינת שם הוי"ה.

בכלים של ז"א אור אין סוף מאוחד איתם לגמרי: "הוא וכליו אחד". איחוד זה של האור והכלים באצילות הוא עניינו של שם הוי"ה.

קטע 3 • 71-10

תורת משה ותוכחת הנביאים

7 ובוה יובן מה שבכל התורה לא נזכר שם צבאות רק שם הוי"ה לבדו רק חנה אמרה ה' צבאות.

בכך יובן מדוע בכל התורה לא נזכר השם צבאות, אלא רק שם הוי"ה לבדו, ורק חנה אמרה "הוי' צבאות".

הדבר מבחיר עובדה בולטת: בחמשת חומשי תורה לא מופיע השם צבאות, אלא רק הוי", והשם צבאות מופיע לראשונה בדברי חנה.

כי מרע"ה שזכה שתנתן התורה על ידו היינו לפי שהמשיך התלבשות אור א"ס בכלים דז"א.

משה רבנו, שזכה שהתורה תינתן על ידו, זכה לכך משום שהמשיך את התלבשות אור אין סוף בכלים של ז"א.

משה זכה שהתורה תינתן על ידו משום שהמשיך את אור אין סוף להתלבש בכלים של ז"א, בחינת שם הוי". התורה, שכפי שהתבאר בפסקה הקודמת שורשה בהוי", נמשכה משם.

ומשם נמשך התורה כנ"ל (ומשם היתה נבואתו כי עיקר נבואתו היתה מאצי²⁴ רק דרך מעבר נמשך²⁵ על ידי הבריא²⁶ כמ"ש בשער הקדושה להרח"ו ח"ג שער ו') אבל לא המשיך שיהיה ג"כ התלבשות אור א"ס בבי"ע

ומשם נמשכת התורה, כנ"ל. (ומשם הייתה נבואתו, שכן עיקר נבואתו הייתה מאצילות, אלא שנמשכה בדרך מעבר דרך בריאה, כפי שכתוב בשער הקדושה לרבי חיים ויטאל, חלק ג, שער ו.) אך הוא לא המשיך שגם אור אין סוף יתלבש בעולמות בריאה, יצירה ועשיה.

גם נבואת משה באה מאצילות, ורק עברה דרך בריאה בדרכה, כפי שכתב רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, חלק ג, שער ו. אך משה לא המשיך את אור אין סוף להתלבש גם בעולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה.

ע"ד שהוא מתייחד עם כלים דאצילות כך יהי מתייחד עם כלים דבי"ע זה לא המשיך משה ולא הוצרך לזה כי המשכת התורה המשיך מבחי"א אצילות ממש.

כשם שהוא מתייחד עם הכלים של אצילות, כך היה מתייחד עם הכלים של בריאה, יצירה ועשיה — המשכה זו משה לא המשיך, וגם לא נזקק לה, שכן את התורה המשיך מבחינת אצילות עצמה.

משה לא פעל שהי' יתייחד עם הכלים של העולמות התחתונים כפי שהוא מתייחד עם הכלים של אצילות. הוא לא נזקק לכך, משום שאת התורה המשיך ישירות מאצילות.

ושם מתייחד אור א"ס עם הכלים עד דאיהו וגרמוהי חד כנ"ל. משא"כ בבי"ע אין הגילוי כלל בהכלים²⁷ (ולאו איהו וגרמוהי חד בהון²⁸ כנודע)

ושם אור אין סוף מתייחד עם הכלים, עד ש"הוא וכליו אחד", כנ"ל. אבל בבריאה, יצירה ועשיה אין גילוי כלל בכלים (ולא "הוא וכליו אחד" בהם, כידוע).

באצילות אור אין סוף אחד עם הכלים, אך בבריאה, יצירה ועשיה הוא אינו מתגלה בכלים כלל. שם אי אפשר לומר ש"הוא וכליו אחד".

אבל הנביאים שאחריו המשיכו את אור א"ס ב"ה שיתלבש ג"כ בכלים דבי"ע מה שלא היה כן בימי מרע"ה.

אבל הנביאים שבאו אחרי המשיכו את אור אין סוף ברוך הוא, כדי שיתלבש גם בכלים של בריאה, יצירה ועשיה — דבר שלא היה בימי משה רבנו.

הנביאים שבאו אחרי משה עשו דבר חדש: הם המשיכו את אור אין סוף להתלבש גם בכלים של העולמות התחתונים. הדבר לא נעשה בימי משה.

והיינו שחנה פתחה תחלה בשם צבאות ואחריה נמשכו כל הנביאים שענין שם זה הוא מורה על ענין התלבשות אור א"ס בכלים דבי"ע להיות מתייחד עמהם ג"כ וכמשי"ת אי"ה.

וזהו שחנה הייתה הראשונה שפתחה בשם צבאות, ואחריה הלכו כל הנביאים; שכן שם זה מורה על התלבשות אור אין סוף בכלים של בריאה, יצירה ועשיה, כדי שיתיחד גם עמם, כפי שיתבאר בעזרת ה'.

חנה פתחה דרך זו, והנביאים הלכו בעקבותיה; לכן השם צבאות שייך לנביאים. שם זה מציין את התלבשות אור אין סוף בכלים של העולמות התחתונים ואת ייחודו עמם, כפי שהמאמר יבאר.

8 והוצרכו לזה כי בימי מרע"ה שהיתה נבואתו מאצילות ע"כ המשיך להם למטה התורה משם מבחי"א אצילות

הם נזקקו לכך משום שבימי משה רבנו, שנבואתו הייתה מעולם האצילות, הוא המשיך אליהם למטה את התורה משם, מבחינת האצילות.

הנביאים נזקקו להמשכה החדשה הזאת בגלל שינוי שחל בעם. בימי משה נבואתו באה מעולם האצילות, והוא הוריד משם את התורה אל העם.

והוא היה דבר ה' בפי משה וקיימו ישראל התורה כו'. אבל בימי הנביאים שאחריו שלא היו ישראל עושים רש"מ והוצרכו הנביאים להוכיחם.

וזה היה דבר ה' בפי משה, וישראל קיימו את התורה וכו'. אבל בימי הנביאים שבאו אחריו, כשישראל לא עשו את רצון המקום, נזקקו הנביאים להוכיח אותם.

בימי משה התורה הייתה "דבר ה' בפי משה", והעם קיים אותה. בימי הנביאים המאוחרים יותר, העם לא עשה את רצון ה', ולכן הנביאים נאלצו להוכיח אותו.

9 וענין ההפרש בין תוכחה שאומר הנביא לשאר מוכיח הוא כי בהנביא הנה התוכחה היא דבר ה' המתלבש בדבורו של הנביא ונמצא הוא ית' הוא המוכיח.

וההבדל בין תוכחה שמשמיע נביא לבין תוכחה שמשמיע כל מוכיח אחר הוא זה: אצל הנביא, התוכחה היא דבר ה' המתלבש בדיבורו של הנביא, ולכן יוצא שה' עצמו הוא המוכיח.

תוכחתו של נביא אינה כתוכחתו של אדם אחר. כשהנביא מוכיח, דבר ה' מתלבש בדיבורו, ולכן ה' עצמו הוא המוכיח.

ולואת הוכרח להיות המשכת התורה מאצילות לבי"ע כדי שיקיימו ישראל התורה כי בהיותה באצילות כבימי משה לא היו מקיימים אותה ישראל שבימי הנביאים אחר דורו של משה מצד שנשגבה מהם והיית' התורה בפ"ע והאדם בפ"ע.

משום כך היה צורך להמשיך את התורה מאצילות אל עולמות בריאה, יצירה ועשיה, כדי שישראל יקיימו את התורה. אילו נשארה באצילות, כפי שהייתה בימי משה, ישראל שבימי הנביאים, לאחר דורו של משה, לא היו מקיימים אותה, משום שהייתה נשגבת מהם; התורה הייתה עומדת לעצמה, והאדם לעצמו.

כדי שהעם יקיים את התורה, היה צורך להמשיכה מאצילות אל העולמות התחתונים. כל עוד נותרה באצילות, כפי שהייתה בימי משה, היא הייתה נשגבת מדי לדורות שאחריו: התורה עמדה בפני עצמה והאדם בפני עצמו, ולא היה ביניהם חיבור.

10 ולכך היה צ"ל התלבשות התורה מאצ"י לבריאה ונמשך שם דבר ה' בפי הנביא להזהיר את ישראל שיקיימו התורה כו'. והגיע להם עי"ז התוכחה מדבר ה' ממש המתלבש בכלים דבי"ע ומשם בפי הנביא כו':

לכן היה צורך שהתורה תתלבש מעולם האצילות בעולם הבריאה, ושם יימשך דבר ה' אל פי הנביא כדי להזהיר את ישראל שיקיימו את התורה וכו'. ועל ידי כך הגיעה אליהם התוכחה מדבר ה' ממש, שהתלבש בכלים של בריאה, יצירה ועשיה, ומשם בפי הנביא וכו'.

כך התלבשה התורה מעולם האצילות בעולם הבריאה, ושם נכנס דבר ה' אל פי הנביא כדי להזהיר את העם לקיים את התורה. התוכחה ששמעו הייתה דבר ה' עצמו, שהתלבש תחילה בכלים של העולמות התחתונים, ולאחר מכן בדיבורו של הנביא.

הוי' צבאות

11 והנה הגם שאין נביא רשאי לחדש דבר.²⁹ אך אין זה חדוש ותוספת על תורת מרע"ה.

והנה, אף שנביא אינו רשאי לחדש דבר, אין בכך חידוש או תוספת על תורת משה רבנו, עליו השלום.

קושיה: הגמרא מלמדת שנביא אינו רשאי להוסיף דבר לתורה. התשובה היא שהנביאים לא הוסיפו דבר לתורת משה.

רק המשכת התורה בלי תוס' וגרעון מאצילות לבריא. ³⁰ וזהו ענין שם צבאות שנו' בנביאים כי צבאות הוא לשון חיילות.

אלא זו המשכת התורה, בלי תוספת ובלי גרעון, מאצילות לבריא. וזהו עניינו של השם צבאות, הנזכר בדברי הנביאים, שכן "צבאות" הוא לשון חיילות.

הנביאים רק המשיכו את אותה תורה, בלי תוספת ובלי גרעון, מאצילות לבריא. לכך מתייחס השם צבאות, שבו השתמשו הנביאים, שכן "צבאות" פירושו מחנות או צבאות.

והם גדודי נשמות ומלאכים דבריא. אשר אין מספר לגדודיו ³¹ והם נבראים ומחודשים מאין ליש ממש.

אלה הם גדודי הנשמות והמלאכים שבבריא, שעליהם נאמר "אין מספר לגדודיו"; הם נבראים ומתחדשים מאין ליש ממש.

ה"צבאות" הם גדודי הנשמות והמלאכים הרבים מספור שבעולם הבריא, בלשון המזכירה את דברי איוב: "היש מספר לגדודיו?" בשונה מאצילות, אלה נבראים שהובאו לידי מציאות מאין.

ואינן אלהות כלל כמו אצילות שהוא בחי' אלהות ממש ואעפ"כ הנביאים המשיכו שיתלבש בהם אור אי"ס ב"ה בתכלית היחוד

והם אינם אלקות כלל, בשונה מאצילות, שהיא בחינת אלקות ממש. ואף על פי כן, הנביאים המשיכו שאור אין סוף, ברוך הוא, יתלבש בהם בתכלית הייחוד,

הנשמות והמלאכים שבבריא אינם אלקות, בשונה מאצילות. ואף על פי כן, הנביאים המשיכו את אור אין סוף שיתלבש בהם באחדות גמורה.

כמו שנתלבש בכלים דאצי' עד דאיהו וגרמוהי חד עד שיהיה נקי האור א"ס המלוכש בהם בשם צב(אות) שהוא שם התואר שהוא עצמו הוא בחי' הצבאות ממש כענין איהו וגרמוהי חד שבאצי' שהוא עצמו הוא הדעה³² כו'.

כפי שהוא מתלבש בכלים דאצילות, עד ש"הוא וכליו אחד"; עד שהאור אין סוף המלוכש בהם נקרא בשם צבאות (שהוא שם תואר, כלומר שהוא עצמו בחינת הצבאות ממש, כענין "הוא וכליו אחד" שבאצילות, שבה הוא עצמו הדעה כו').

הייחוד שבכריאה היה בדומה לזה שבאצילות, שבה "הוא וכליו אחד"; לכן אור אין סוף שכתוך הצבאות נקרא צבאות. צבאות הוא שם תואר, כלומר שה' עצמו הוא הצבאות, כשם שבאצילות אין לו רק דעת, אלא הוא עצמו הדעה. בדפוס העברי נפתחת סוגריים באמצע המילה צבאות (צב(אות), והן נסגרות רק אחרי הפסוק "וימתחת זרועות עולם" ב"11.14; בתרגום הסוגריים נפתחות מיד אחרי המילה.

כך מתייחד בכלי' דביי"ע³³ עד שהוא עצמו הוא הצבאות כו'. ולא שהם נפרדים בפ"ע רק שבטלים אליו אלא שמתייחד עמהן ממש.

כך הוא מתייחד עם הכלים דבריאה, דיצירה ודעשה, עד שהוא עצמו הצבאות כו'. ואין הכוונה שהם נפרדים בפני עצמם ורק בטלים אליו, אלא שהוא מתייחד עמם ממש.

כך ה' מתייחד עם הכלים דבריאה, יצירה ועשה, עד שהוא עצמו "הצבאות". אין אלה ישויות נפרדות שרק בטלות לפניו; הוא אחד עמן ממש.

וכמשל יחוד וחבור הנשמה עם הגוף שהגם שהגוף הוא הכלי והעיקר היא הנשמה עכ"ז מתאחדת עם הגוף שנק' אדם הנשמה שבגוף ואין להגוף שם בפ"ע כו' וכהדין קמצא דלבושי מיניה וביה.³⁴

וזה כמו משל הייחוד והחיבור של הנשמה עם הגוף: אף שהגוף הוא הכלי והעיקר הוא הנשמה, בכל זאת היא מתאחדת עם הגוף, עד שהנשמה שבגוף נקראת "אדם", ואין לגוף שם בפני עצמו כו'; וכדין קמצא דלבושיה מיניה וביה.

הנשמה והגוף ממחישים את הענין. הנשמה היא העיקר והגוף הוא רק הכלי שלה, ובכל זאת הם מאוחדים כל כך, עד שהנשמה שבגוף נקראת "אדם" ולגוף אין שם בפני עצמו, בדומה לדימוי שבמדרש על יצור "שלבשו ממנו וכו'".

וכמו שקורין לאדם שלמד חכמה בשם חכם הנה החכמה קודם שלמדה היא מהות בפ"ע זולת האדם שלמדה והאדם מהות בפ"ע.

וכמו שאדם שלמד חכמה נקרא "חכם": קודם שלמד אותה, החכמה היא מהות בפני עצמה, נפרדת מן האדם שלמדה, והאדם הוא מהות בפני עצמו.

משל נוסף הוא אדם שלומד חכמה. לפני שלמד אותה, החכמה והאדם הם שני דברים נפרדים.

וכשקנה החכמה נקי חכם ע"ש החכמה שהוא שם התואר. כך עדי"מ למעלה עם היות הכלים דבי"ע הם מהות בפ"ע בחי' נשמות ומלאכים נבראים רק שבטלים אליו ית'.

וכאשר הוא רוכש את החכמה, הוא נקרא "חכם" על שם החכמה, שזהו שם תואר. כך גם, בדרך משל, למעלה: אף שכלי בריאה, יצירה ועשיה הם ישות בפני עצמה, בחינת נשמות ומלאכים נבראים, הרי הם בטלים אליו ית' בלבד,

לאחר שהוא רוכש את החכמה, הוא נקרא "חכם" — שם תואר שנגזר מן החכמה. כך גם כלי העולמות התחתונים הם ישות נפרדת בפני עצמה: נשמות ומלאכים נבראים, הבטלים לפני ה' בלבד.

אך עכ"ז ע"י שהמשיכו הנביאים להיות גלוי אוא"ס ב"ה בהם ע"ד יחודו באצי" או נקי הוא ית' הוי"ה צבאות שהוא שם התואר שהוא ית' הוא אחד עם הצבאות הנ"ל ואינן נפרדים כו'.

אך אף על פי כן, מכיוון שהנביאים המשיכו בהם גילוי של אור אין סוף ברוך הוא, בדומה לייחודו באצילות, הוא ית' נקרא אז "הוי" צבאות", שהוא שם תואר: הוא ית' אחד עם הצבאות הנזכרים לעיל, והם אינם נפרדים וכו'.

לאחר שהנביאים המשיכו את גילוי אור אין סוף אל תוך הכלים הללו, כמו באצילות, ה' נקרא "הוי" צבאות" — שם תואר. פירוש הדבר שהוא אחד עם הצבאות, והם אינם נפרדים ממנו.

ולכן שם הוי"ה מצטרף לשם צבאות כי שם הוי"ה הוא באצי" והוא המשכת אוא"ס בכלי דאצי" ואם כן כדי שיתמשך אור א"ס בבי"ע הוא על ידי שם הוי"ה בתחלה וזהו הוי"ה צבאות.

ולכן שם הוי" מצטרף לשם צבאות: שם הוי" הוא באצילות, והוא המשכת אור אין סוף אל הכלים דאצילות. ואם כן, כדי שאור אין סוף יימשך בבריאה, יצירה ועשיה, הדבר נעשה תחילה באמצעות שם הוי"; וזהו "הוי" צבאות".

הוי" מצטרף לצבאות מפני שהוי" הוא האור שבתוך הכלים דאצילות. כדי להמשיך את אור אין סוף אל העולמות התחתונים, עליו לעבור תחילה דרך הוי", ולכן השם הוא "הוי" צבאות".

ולאחר שהמשיכו הנביאים בחי' זו אזי הוכיחו את ישראל בשם זה כי מבחי' זו שבבריאה נמשך הנבואה להנביא דבר ה' ממש הוא המוכיח את ישראל ולא דמי כלל לשאר מוכיח כו' שהיא תוכחת הנברא וזוהי תוכחת הבורא ית' ממש.

ולאחר שהנביאים המשיכו בחינה זו, הם הוכיחו את ישראל בשם זה. שכן מבחינה זו שבבריאה נמשכת הנבואה אל הנביא, ודבר ה' ממש הוא המוכיח את ישראל. אין זו כלל תוכחה של מוכיח אחר וכו', שהיא תוכחתו של נברא, אלא תוכחתו של הבורא ית' ממש.

בשם זה הוכיחו הנביאים את ישראל. הנבואה נמשכה אליהם מבחינה זו שבבריאה, ולכן התוכחה שלהם הייתה תוכחתו של הבורא עצמו, בשונה מתוכחתו של אדם אחר, שהיא תוכחתו של נברא.

והכח להמשכה זו שיהיה אור איס מתלבש בבייע עייד הנ"ל כבאצי המשיכו הנביאים מבחי העיגול והסוכייע אשר שם כחשכה כאורה³⁵ שוין השוה ומשוה קטן וגדול שהוא דוקא יכול לישפל אייע למטה מטה גם בבייע

ואת הכוח להמשכה זו, שאור אין סוף יתלבש בבריאה, יצירה ועשיה כפי שתואר לעיל, כמו באצילות, המשיכו הנביאים מבחינת העיגול ומבחינת סוכב כל עלמין, ששם "כחשכה כאורה" — הם שווים; "המשווה ומשוה קטן וגדול". דווקא בחינה זו יכולה להשפיל את עצמה מטה מטה, גם אל תוך בריאה, יצירה ועשיה,

הכוח להלביש את אור אין סוף בעולמות התחתונים כמו באצילות נמשך מן "העיגול", אור סוכב כל עלמין. לפני אור זה החושך והאור שווים, כלשון הפסוק, והוא "משווה ומשוה קטן וגדול", כלשון תפילות הימים הנוראים; משום כך רק הוא יכול לרדת עד למדרגות הנמוכות ביותר.

כי קמיי ית' כולם שוים וכמיי ומתחת זרועי עולם) (ובזה יובן מייש בחנה ותתפלל על ה' כו' כי לפניו ית' כולם שווים, וכמו שכתוב: "ומתחת זרועות עולם"). (ובכך יובן מה שכתוב בחנה: "ותתפלל על הוי"י וכו',

לפני ה' כל המדרגות שוות, ככתוב: "ומתחת זרועות עולם" — כוחו העליון מגיע עד למטה ביותר. כאן מסתיימת ההערה הארוכה שבסוגריים, ונפתחת הערה נוספת העוסקת בתפילת חנה.

ותאמר הוי"ה צבאות^{36, 37} שכדי להמשיך בחי צבאות³⁸ הוצרך להמשיך מבחי על הוי"ה היינו למעלה משם הוי"ה כמבואר הפי' בזה במ"א. ע' בפ' משפטים ע"פ לא תהי משכלה ועקרה^{40, 39} כו'): ⁴¹

"ותאמר הוי"ה צבאות". כדי להמשיך את בחינת צבאות, היה צורך להמשיך מבחינת "על הוי"ה", כלומר, למעלה משם הוי"ה, כפי שמוסבר פירוש הדבר במקום אחר. ראו בפרשת משפטים, על [הפסוק] "לא תהיה משכלה ועקרה" וכו'.

חנה, שאמרה תחילה "הוי"ה צבאות", "התפללה על הוי"ה": כדי להמשיך את בחינת צבאות, היה עליה להמשיך מלמעלה משם הוי"ה. להסבר העניין מופנה הלומד למאמר בתורה אור, פרשת משפטים, על הפסוק "לא תהיה משכלה ועקרה".

קטע 5 • 1211-15

צבאות הוי' שיצאו ממצרים

12 וזי"ש בעצם היום הזה יצאו כל צבאות⁴² וגוי'. פי' צבאות הוי"ה הוא לשון סמוך שהצבאות נטפל לשם הוי"ה אבל אינו לשון שם התואר כמו הוי"ה צבאות.

וזהו [הפירוש של] מה שכתוב: "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות וגוי'". כלומר, "צבאות הוי"ה" הוא סמיכות, שבה הצבאות טפלים לשם הוי"ה; אבל אין זה שם תואר, כמו "הוי"ה צבאות".

המאמר חוזר לפסוק הפותח שלו. "צבאות הוי"ה" הוא צירוף סמיכות, כלומר צבאות השייכים להוי"ה, שבהם הצבאות משניים לשם; אין זה שם תואר כמו "הוי"ה צבאות", שבו ה' עצמו נקרא על שם הצבאות.

והיינו בחיי הניצוצים שנתבררו בגלות דמצרים ונתעלו ליכלל בשם הוי"ה הם הנקי צבאות הוי"ה כי רפ"ח ניצוצים נפלו בשבה"כ ומזה נתברר בגלות מצרים ר"ב ניצוצים וע"ז נאמר וינצלו את מצרים.⁴³

כלומר, בחינת הניצוצות שהתבררו בגלות מצרים ועלו להיכלל בשם הוי"ה — הם הנקראים "צבאות הוי"ה". שהרי רפ"ח ניצוצות נפלו בשכירת הכלים, ומהם התבררו בגלות מצרים ר"ב ניצוצות, ועל כך נאמר: "וינצלו את מצרים".

הצבאות האלה הם ניצוצות הקדושה שהתבררו בזמן גלות מצרים ועלו ונכללו בשם הוי"ה. מתוך רפ"ח הניצוצות שנפלו בשכירת הכלים — השבירה הקדומה המתוארת בקבלה — התבררו במצרים ר"ב ניצוצות, והפסוק "וינצלו את מצרים" רומז לכך.

13 וז"ש וגם ערב רב עלה אתם.⁴⁴ וכתב רב לך⁴⁵ כו'. ופ"י וענין שנקי צבאות הוי"ה בחי' טפל וסמוך לשם הוי"ה. הענין כי מספר רפ"ח ניצוצים הם מבחי' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן כו'.

וזהו [פירוש] הכתוב: "וגם ערב רב עלה אתם"; ונאמר: "רב לך" וכו'. והביאור והמשמעות של הכינוי "צבאות הוי"ה" — בחינה שהיא טפלה וסמוכה לשם הוי"ה — הם כך: מספר רפ"ח הניצוצות נובע מבחינת השמות ע"ב, ס"ג, מ"ה וב"ן וכו'.

הפסוק "וגם ערב רב עלה אתם" רומז לניצוצות האלה, שכן רב הוא בגימטריה 202; הטקסט מוסיף את דברי ה' למשה: "רב לך". כדי להסביר מדוע הניצוצות נקראים הצבאות "של" הוי", מציין אדמו"ר הזקן שרפ"ח הניצוצות נובעים מהשמות ע"ב, ס"ג, מ"ה וב"ן — ארבע דרכי המילוי של אותיות הוי".

14 וכאשר נתבררו מבי"ע לחזור לשרשם אז אינם נקראים בשמות אלו כלל מפני שנתכללו במקורם בתכלית היחוד לכך אינם עולים בשם כלל. והמשל בזה כשהאדם משכיל בגדולת ה' בהתבוננות והשגה אזי נרגשת ההשגה בבחי' יש ודבר.

וכשהם מתבררים מעולמות בריאה, יצירה ועשיה כדי לחזור לשרשם, הם אינם נקראים עוד בשמות האלה כלל, משום שנכללו במקורם בתכלית הייחוד; לכן אין להם שם כלל. והמשל לכך: כאשר אדם משיג את גדולת ה' באמצעות התבוננות והשגה, ההשגה מורגשת אצלו כמשהו, כישות.

כאשר הניצוצות מתבררים מהעולמות התחתונים וחוזרים לשרשם, הם מאבדים את שמותיהם, מפני שהם נטמעים במקורם באחדות גמורה. המשל לכך הוא אדם המתבונן בגדולת ה': כל עוד הוא משיג אותה, הוא מרגיש את השגתו כדבר ממשי, כישות בפני עצמה.

אבל כשנתבטל במציאות לגמרי אז אינו מרגיש ההשגה והבטול בבחי' יש ודבר מה כ"א הוא בטל לגמרי בתכלית הבטול בלי הרגשה כלל.

אבל כאשר הוא בטל במציאות לגמרי, הוא אינו מרגיש את ההשגה ואת הביטול כמשהו, כישות כלשהי; אלא הוא בטל לגמרי, בתכלית הביטול, בלי שום הרגשה.

כאשר האדם בטל לגמרי, הוא שוב אינו מרגיש את השגתו, ואפילו לא את ביטולו, כדבר כלשהו. הוא פשוט בטל, בלי להיות מודע לכך.

כך עדי"מ הנצוצים דתהו שנפלו בשבירה יש להן שמות שזה מורה בחי' יש ודבר עד שנק' בשם שזהו הגילוי לזולתו כמו האדם שבפ"ע א"צ לשם רק שחברו קוראו בשם.

כך, על דרך משל, לניצוצות דתהו שנפלו בשבירה יש שמות. הדבר מורה על בחינת ישות, עד כדי כך שהם נקראים בשם; שכן שם מבטא גילוי לזולת. אדם כשהוא לעצמו אינו זקוק לשם, ורק חברו קורא לו בשם.

לניצוצות דתהו, העולם שכליו נשברו, יש שמות, מפני שהם ישויות נפרדות. שם נועד לזולת: אדם כשהוא לבדו אינו זקוק לשם, והוא קיים רק כדי שאחרים יוכלו לקרוא לו.

15 וכיון שנתבררו וחזרו למקורם בתכלית הבטול להתכלל באלקות אזי אין להם שמות כלל. ולכן נק' אז צבאות הוי"ה שהם טפלים וסמוכים ונכללים בשם הוי"ה

וכיוון שהם התבררו וחזרו למקורם בביטול מוחלט, כדי להיכלל באלקות, שוב אין להם שמות כלל. לכן הם נקראים אז "צבאות הוי"ה", שכן הם טפלים להוי"ה, סמוכים אליו ונכללים בשם הוי"ה.

כאשר הניצוצות חוזרים למקורם בביטול מוחלט, אין להם שמות כלל. לכן הם נקראים "צבאות הוי"ה": הם טפלים לשם הוי"ה, סמוכים אליו ונבלעים בו, ללא זהות עצמאית.

ופי' הוציא ה' את בני ישראל על צבאתם⁴⁶ היינו שנש"י הן למעלה מבחי' ניצוצין הנ"ל:

ופירוש "הוציא ה' את בני ישראל על צבאתם" הוא שנשמות ישראל הן למעלה מבחינת הניצוצות הנזכרים לעיל.

הפסוק "הוציא ה' את בני ישראל על צבאתם", שנקרא בדרך כלל "על ידי צבאתם", נדרש כאן במשמעות "למעלה מצבאתם". נשמות ישראל גבוהות מן הניצוצות: הניצוצות הם הצבאות, וישראל נמצאים למעלה מהם.

בעבודה

המשל של המאמר עצמו מתאר שני שלבים בהתבוננות בגדולת ה'. בתחילה האדם חש שהבנתו היא דבר ממשי, ישות משלו; כאשר הוא בטל לגמרי, הוא אינו חש עוד את הבנתו ואף לא את ביטולו, כשם שלניצוצות שהתבררו אין שם משלהם.

שאלות לשיחה

1. אם עצמותו של ה' היא למעלה מכל תיאור, כיצד אפשר לקרוא לו "חכם" או "רחום", וכיצד עונה על כך "במקום שאתה מוצא גדולתו, שם אתה מוצא ענוותנות"?
2. מה ההבדל בין שם הוי"ה לשאר השמות שאסור למוחקם, ומדוע הוי"ה מצטרף לכולם?
3. מדוע משה לא נזקק לאחד את אור אין סוף עם העולמות התחתונים, ואילו הנביאים שבאו אחריו נזקקו לכך?
4. כיצד מסבירים המשלים על הנשמה שבגוף ועל אדם שנעשה "חכם" את שם התואר "הוי"ה צבאות"?
5. מה מבדיל בין "הוי"ה צבאות" ל"צבאות הוי"ה", ומה מקומן של נשמות ישראל ביחס לניצוצות?

הערות

פסוקה 1

1 בעצם היום הזה

נוסח נוסף של המאמר, שנרשם בידי רבי משה, בנו של אדמו"ר הזקן, נדפס שם, כדי שאפשר יהיה להשוות בין שתי הגרסאות.

הערת קה"ת

הנחת הר"מ בן אדה"ז בסה"מ תקס"ה ע' רו. ראה לעיל בציונים והערות לכ"ק אדמו"ר זי"ע. ד"ה זה נזכר לקמן ע, ד: "בפי' שם צבאות שהוא יחוד אוא"ס בבי"ע כמו באצ"י". לקו"ת האוינו עז, ד. סה"מ תרכ"ז (הוצאה חדשה) ע' קלה. רכט. תרל"ב ח"ב ע' תכג. לכללות מאמר זה ראה ד"ה בעצם היום הזה תשמ"ג. תשמ"ז.

2 בעצם היום הזה

הפסוק החותם את סיפור ארבע מאות ושלשים השנים במצרים: "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות הוי' מארץ מצרים". המאמר פותח בו וחוזר אליו בפסוקה 12, שם "צבאות הוי"י הם ניצוצות הקדושה שהתבררו בגלות מצרים.

Exodus 12:41 שמות י"ב:מ"א

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the L-RD went out from the land of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, מא.

3 מיום שברא הקב"ה את עולמו

הערתו של רבי אלעזר על דברי חנה "ותדור נדר ותאמר הוי' צבאות": מיום שברא ה' את עולמו לא קרא איש לה' "צבאות", עד שבאה חנה. המאמר פותח בדברים אלה.

Berakhot 31b:6 ברכות ל"א ב:ו

"ותדור נדר ותאמר ה' צבאות", אמר רבי אלעזר: מיום שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו, לא היה אדם שקרא להקדוש ברוך הוא "צבאות", עד שבאתה חנה וקראתו "צבאות".

And she vowed a vow and said, O L-rd of hosts" (ibid. v. 11)" — R. Eleazar said : From the day that the Holy One, blessed be He, created His universe, there was nobody who called Him "[L-rd of] hosts" until Hannah came and gave Him that designation

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain)

הערת קה"ת

ברכות לא, ב.

4 ואמר הקב"ה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ראה מדרש שמואל פ"ב.

פסוקה 2

5 ויאמר שמואל כה אמר ה' צבאות

דברי שמואל אל שאול המלך לפני המלחמה בעמלק: "כה אמר הוי' צבאות: פקדתי את אשר עשה עמלק לישראל". בכך התקיימה ההבטחה שבנה של חנה יפתח בשם זה.

I Samuel 15:2 שמואל א ט"ו:ב'

הערת קה"ת

שמואל-א טו, ב.

המדרש על תפילת חנה: ה' אמר לה שמאז הבריאה איש לא שיבח אותו בפסוק זה מלבדה, ושכנה יעמוד ויפתח בו, ככתוב: "כה אמר הוי' צבאות: פקדתי". הערת קה"ת מפנה לכאן בנוגע להבטחתו של ה'.

Midrash Shmuel 2:5 מדרש שמואל ב:ה'

ה' צבאות (שמואל א' א' י"א). ר' יהושע דסיכנין בשם ר' לוי אמר לה הקב"ה חנה מתחלת בריאתו של עולם לא קלסני אדם בפסוק זה אלא את, חיך שבנך עומד ופותח בו, הדא הוא דכתיב כה אמר ה' צבאות פקדתי את אשר עשה (לך) עמלק לישראל (שמואל א' ט"ו ב'). אמר רבי יהושע בן לוי אמר לה הקב"ה חנה את רבית בחיילותי, ואני ארבה בחיילותיך, [דכתיב] כל אלה בנים להימן חוזה המלך בדברי האלקים להרים קרן ויתן האלקים להימן בנים ארבעה עשר ובנות שלש (דה"א כ"ה ה').

Krakow, 1893 (Public Domain)

7 ספ"ד דשבועות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

לה, א.

8 ענין שם צבאות

ההערה מפנה לשם לביאור ארוך של השם צבאות.

הערת קה"ת

ראה ד"ה באתי לגני תש"מ בארוכה. ד"ה ויהי בעצם היום הזה תשמ"ז.

בריייתא מונה את השמות שאסור למוחקם, ובהם "צבאות", בעוד שתיאורים כגון "הגדול" ו"הגיבור" נמנים עם הדברים שמותר למוחקם. אדמו"ר הזקן מביא אותה כדי להראות ש"צבאות" הוא שם אמיתי של ה'.

Shevuot 35a:27 שבועות ל"ה א:כ"ז

למימרא דחנן ורחום שמות ניהו?! ורמיה: יש שמות שנמחקין, ויש שמות שאין נמחקין - אלו הן שמות שאין נמחקין: כגון "אל", "אלקיר", "אלקים", "אלקיקם", "אֵהִי אֲשֶׁר אֵהִי", "אֵלֶּה דִּלְתָּ" ו"יוד הי", "ש"ד", "צבאות" - הרי אלו אין נמחקין.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

10 דלאו מכל אלין מדות איהו כלל

ההסבר מבהיר שאפילו התיאור "למעלה מכל השוואה" אינו מתאים לעצמותו של ה'. שני דברים הם "למעלה מכל השוואה" רק כשיש ביניהם

קשר ומכנה משותף כלשהו, ובכל זאת אי אפשר להשוות ביניהם; ואילו עצמותו מובדלת מכל מה שנמשך ממנו.

Tikkunei Zohar, Patach Eliyahu · 17b:4-6 תקוני זוהר י"ז ב:ד-ו

דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיטא. צדק מלכותא קדישא. מאוני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא. אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה (פתח אליהו). בדי"ה בעצם היום הזה תשמ"ז מבאר שגם התואר אין ערוך אינו מתאים לזה, כי התואר אין ערוך שייך כאשר ב' הענינים יש להם איזה שייכות וצד השווה ובכ"ז אינם בערך זל"ז, משא"כ עצמותו ומהותו ית' שהוא מובדל מכל ההשפעות הרי גם התואר אין ערוך אינו מתאים ע"ז.

11 דלאו מכל אלין מדות איהו כלל

תפילתו של אליהו בפתיחת תיקוני זוהר (פתח אליהו) מראה כיצד ה' מנהיג את העולם באמצעות הספירות, ולאחר מכן אומרת שאין בו צדקה או דין הידועים לנו, ושהוא "אינו מאף אחת מן המידות הללו כלל". אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי להראות שהמידות אינן מתארות את עצמותו.

Tikkunei Zohar 17b:5-7 תקוני זוהר י"ז ב:ה-ז

אבל לאו דאית לך צדק ידיעא דאיהו דין. ולא משפט ידיעא דאיהו רחמי ולא מכל אלין מדות כלל. קום רבי שמעון ויתחדשון מלין על ירך דהא רשותא אית לך (נ"א אתיהיב לך) לגלאה רזין טמירין על ירך מה דלא אתיהיב רשו לגלאה לשום בר נש עד כען. קום רבי שמעון פתח ואמר לך יי' הגדולה והגבורה וכו'

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

12 במקום שאתה מוצא גדולתו

רבי יוחנן מלמד שבכל מקום שאתה מוצא את גבורתו של ה' (כלשון הגמרא), אתה מוצא את ענוותנותו, ומראה זאת בתורה, בנביאים ובכתובים. המאמר מפרש את הענווה כהנמכתו של ה' אל תוך הכלים של אצילות.

Megillah 31a:12-13 מגילה ל"א א:יב-יג

אמר רבי יוחנן: כל מקום שאתה מוצא גבורתו של הקדוש ברוך הוא, אתה מוצא ענוותנותו. דבר זה כתוב בתורה, ושנוי בנביאים, ומשולש בכתובים. כתוב בתורה: "כי ה' אלקיכם הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים", וכתוב בתריה: "עושה משפט תום ואֱלֹמֶנָה". שנוי בנביאים: "כה אמר רם ונשא שוכן עד וקדוש וגו'", וכתוב בתריה: "וְאֵת דָּבָא וְשֹׁפֵל רוּחַ", משולש בכתובים, דְּכֵתִיב: "סוּלוּ לְרוּכָב בְּעֶרְבוֹת בָּקָה שְׁמוֹ", וְכֵתִיב בתריה: "אֲכִי יְתוּמִים ...

Yohanan said: Wherever you find [mentioned in the Bible] the power of the Holy One, blessed be He, you also find his humility. This fact is stated in the Torah, repeated in the Prophets, and stated a third time in the [Sacred] Writings. It is written in the Torah, "For the L-rd your G-d, He is the G-d of gods and L-rd of lords," and it says immediately afterwards, "He executes justice for the orphan and widow" (Deuteronomy 10:17). It is repeated in the Prophets: "For

... thus said He who

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC) • Daf Shevui (CCO)

הערת קה"ת

מגילה לא, א. ראה בהנסמן לעיל טו, א.

פסקה 3

13 וכמאמר אליהו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ת"ז בהקדמה.

14 אנת חכים

בתפילתו של אליהו נאמר: "אתה חכם, אך לא בחכמה ידועה". אדמו"ר הזקן מפרש את המילים "אתה חכם" כשבח לה' על ענוותנותו, בכך שהוא מתלבש בכלי החכמה.

Tikkunei Zohar 17b:3-4 תקוני זוהר י"ז ב:ג-ד

אנת חכים ולא בחכמה ידיעא. אנת הוא מבין ולא מבינה ידיעא. לית לך אתר ידיעא אלא לאשתמודעא תוקפך וחילך לבני נשא. ולאחזאה לון איך אתנהיג עלמא בדינא וברחמי דאינון צדק ומשפט כפום עובדיהון דבני נשא. דין איהו גבורה. משפט עמודא דאמצעיטא. צדק מלכותא קדישא. מאוני צדק *תרין סמכי קשוט. הין צדק אות ברית. כלא לאחזאה איך אתנהיג עלמא.

Constantinople, 1740 (CC-BY-NC)

פסקה 4

15 שמותיו של הקב"ה הם הכלים

בהתייחס למאמר זה, לקוטי תורה מוסיף בשם הבעל שם טוב שהשמות אינם הכלים עצמם, שכן הכלים הם המדות, ואילו שם מתייחס לבורא עצמו; השמות הם החיות והאור מאור אין סוף המצויים בכל כלי ונותנים לו חיים. הוי"ה הוא המשכת האור לתוך הכלי, המחברת את האור עם הכלי.

הערת קה"ת

ראה בלקו"ת פ' בהר מג, ב בשם הבעש"ט דאין ר"ל שהשמות הן הכלים עצמן רק שהם החיות וההארה מאור א"ס המלוכב בהכלי ומח"י את הכלי ע"ש. ראה גם שם בהוספות נא, ג. וראה גם ד"ה וארא תרמ"ט ע' ערה.

16 ע"ד דאיהו וגרמוהי

נוסח אחר: בהגהת רבי אשר מופיעה המילה עד במקום ע"ד, ולכן האור אין סוף מתייחד עם הכלים "עד שהוא וכליו אחד".

הערת קה"ת

בהגהת הרה"ח ר' אשר: עד.

17 דאיהו וגרמוהי חד

בהקדמה לתיקוני זוהר נאמר שהמלך נמצא בתוך עשר ספירות דאצילות: "הוא וכליו אחד בהם, הוא וחייו אחד בהם", ואילו בעשר ספירות דבריאה אין הדבר כך. המאמר משתמש בביטוי כדי לתאר את האחדות השלמה של אור אין סוף עם הכלים דאצילות.

Tikkunei Zohar 3b:9-10 תקוני זוהר ג' ב:ט-י

דְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת מְלָכָא בְּהוֹן, אִיהוּ וְגִרְמִיָּה חַד בְּהוֹן, אִיהוּ וְחַיִּי חַד בְּהוֹן, מֵה דְּלֹא הָכִי בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה, דְּלֹא אֵינוֹן וְחַיִּיָּהוֹן חַד, לֹא אֵינוֹן וְגִרְמִיָּהוֹן חַד. וְעֵלֶת עַל פְּלָא הוּא נְהִיר (נ"א נחית) בְּעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּאֲצִילוֹת, וּבְעֶשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְרִיָּאָה, וְנְהִיר בְּעֶשֶׂר כְּתוֹת דְּמְלָאכְיָא, וּבְעֶשֶׂר גְּלַגְלֵי דְרְקִיעָא, וְלֹא אֶשְׁתַּנִּי בְּכָל אֶתֶר.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

18 מצטרף עם כל השמות

הוא מצטרף הוראה, שנרשמה בידי אחד השומעים, שגם שם אל מצטרף לכל השמות, משום שהוא בחינת "מה שעלה ברצונו" וכולל דין ורחמים; והוא שואל כיצד הדבר מתיישב עם מאמר זה, שבו הוי' הוא האור והשמות האחרים הם הכלים. התשובה היא שהצירוף שונה: אל מצטרף לכל שם בהתאם לאופן של אותו שם.

הערת קה"ת

אף ששם א-ל מצטרף עם כל השמות, ראה בד"ה בחדש השביעי תרנ"ד ע"י יב וז"ל: ראיתי בכתבי א' מהשומעים שכי' בשם כ"ק אאמו"ר וצוקלה"ה נ"ע דשם אל מצטרף עם כל השמות מפני שהוא בחי' מה שעלה ברצונו כו' כנ"ל וכולל מדה"ד ומדה"ר וכמ"ש אכן אתה אל מסתתר כו', ולכאורה צ"ע דהלא בתנ"א פ' בא ד"ה בעצם היום הזה מבואר ההפרש בין שי הוי' לשאר שמות דש' הוי' הוא בחי' האור ושאר שמות בבחי' כלים ולכן שי הוי' מצטרף עם כל השמות כו' יעו"ש. אך י"ל הכוונה דיש הפרש בענין הצירוף דשם אל שמצטרף עם כל השמות היינו שהוא לפי אופן השי' שמצטרף עמו, ע"ש בארוכה. בד"ה כי תשא תרל"ח סעי' ה' (ע' סג): "כמ"כ יובן למעלה ענין השמות שהם מחברים האורות עם הכלי וזהו בבחי' ע"ס, והגם שבתנ"א פ' בא נתי' דשאר השמות מלבד שם הוי' הם בכלים דע"ס, אך מבואר במ"א בשם הבעש"ט נ"ע דאין ר"ל שהשמות הם הכלים עצמן דהא הכלים הם המדות והשם קאי על הבורא עצמו שהוא עצמו כביכול נקי אל, אלא מ"ש שהשמות הם בכלים פ"י שהם בחי' החיות וההארה מאו"ס המלוכש בהכלי ומחיי את הכלי, כי הכלים יש להם חיות מאו"ס לבד האור המלוכש בהם, וז"ע שאר השמות שאינם נמחקים. אמנם שם הוי' הוא המשכת האור בהכלי שמחבר וממשיך האור בהכלי וזהו בע"ס. ומה שכתב מבואר במ"א כנראה הכוונה לקרית בהר מג, ב המובא לעיל בהערה ד"ה שמותיו.

19 כיום עשות ה' אלקים

הפסוק הפותח את תיאור הבריאה השני, שבו התורה מצרפת לראשונה את שם הוי' לשם אלקים. אדמו"ר הזקן מביא אותו כדוגמה לצירוף של הוי' עם שם אחר.

Genesis 2:4 בראשית ב':ד'

אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹקִים אֶרֶץ וּשְׁמַיִם:

These are the generations of the heaven and of the earth when they were created, in the day that the L-RD G-d made earth and heaven.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ב, ד.

20 זה שמי לעולם

ה' אומר למשה את שמו: "זה שמי לעולם, וזה זכרי לדור דור". תיקוני הוזהר מוצא בו את תר"ג המצוות, כפי שמוסבר כאן.

Exodus 3:15 שמות ג':ט"ו

וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹקִים אֶל־מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹקֵינוּ אֲבֹתֵינוּ אֱלֹקֵינוּ אֲבֹתֵנוּ אֱלֹקֵינוּ יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְיִשְׁחָנָנוּ אֱלֹקֵינוּ וְהַשָּׁמַיִם לְעֹלָם וְזֶה זְכָרֵנוּ:

And G-d said moreover unto Moses: 'Thus shalt thou say unto the children of Israel: The L-RD, the G-d of your fathers, the G-d of Abraham, the G-d of Isaac, and the G-d of

Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות ג, טו.

21 אותו פירוש במקום אחר בתיקוני הוזהר: "שמי" עם יו"ד ה"א הוא 365 מצוות הלאיתעשה, ו"זכרי" עם וא"ו ה"א הוא 248 מצוות העשה, כדי להראות שהתורה נכראה בשם ה'.

Tikkunei Zohar 64a:2 תקוני הוזהר ס"ד א:ב'

דְּהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חַד אֵיהּ, וְאֵיהּ לֹא הָוָה מְלִיל בְּאֵלֵינוּ קְלִין וְדוּבְרִין דְּאֵנִי, אֶלָּא לְאַחְזָא דְשְׁמִיהּ וְקִרְיָהּ הָוָה בְּאִרְיָתָא, וּבְגִין דָּא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא מְלִיל מִינָהּ (נ"א בדינא), בְּגִין דִּיתְעַזְעוּן כָּל אוֹמִין דְּעִלְמָא מְאֵלֵינוּ דְּמִשְׁתַּדְּלִין בָּהּ, וּבְגִין דָּא אֲמִר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמִשְׁה (שמות ג טו) זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדוֹר דוֹר, שְׁמִי עִם י"ה שְׁס"ה פְּקוּדֵין דְּלֹא תַעֲשֶׂה, זְכָרִי עִם ו"ה רַמ"ח פְּקוּדֵין דְּעֲשֶׂה, לְאַחְזָא דְּאִרְיָתָא בְּשֵׁמָא דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אֲתַבְרִיָּאתָ, ...

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

22 ופי' בת"ו

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

בהקדמה ה, א. ובעוד מקומות.

23 שמי עם י"ה שס"ה לית. זכרי עם ו"ה רמ"ח מ"ע

בהקדמה לתיקוני הוזהר: "שמי" עם יו"ד ה"א הוא בגימטריה 365, ו"זכרי" עם וא"ו ה"א הוא בגימטריה 248. הוא מסביר מדוע 365 המצוות הלא תעשה, שהן יראה, קודמות ל-248 מצוות העשה, שהן אהבה.

Tikkunei Zohar 5a:4 תקוני הוזהר ה' א:ד'

... דְּאִינוּן דְּחִילוֹ, לְרַמ"ח פְּקוּדֵין דְּאִינוּן רַחֲמִינוּ, הִדָּא הוּא דְּכָתִיב (שמות ג טו) זֶה שְׁמִי לְעֹלָם וְכֹי, שְׁמִי עִם י"ה שְׁס"ה, זְכָרִי עִם ו"ה רַמ"ח.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

24 עיקר נבואתו היתה מאצ"י

בלקוטי תורה, במדבר, מוסבר שאפשר להמחיש את התלבשות אצילות עצמה אפילו בעשיה באמצעות נבואת משה: אצילות העליונה עצמה האירה בו כשהיה מלוכש בגוף גשמי. מובאים שם דברי רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, שנבואתו הייתה מאצילות עצמה, בדרך מעבר דרך בריאה.

הערת קה"ת

ראה גם לקרית במדבר ב, ב. שה"ש כח, ג. לקו"ש ח"ט ע' 204 הערה 7.

25 רק דרך מעבר נמשך ע"י הבריאה

לפי ההערה, בסוף הביאור ל"צו את אהרן" נאמר גם כן שנבואת משה עברה דרך בריאה. הקטע במדבר מצטט את דברי רבי חיים ויטאל בשערי קדושה, שנבואתו הייתה מאצילות עצמה, בדרך מעבר דרך בריאה.

הערת קה"ת

וכ"ה בלקו"ת סוף הביאור דצו"ר. וראה שער היחוד והאמונה פ"ה: "השגת משרע"ה בנבואתו לא היתה בעולם האצ"י אלא ע"י התלבשותו בעולם הבריאה. לקוטי הש"ס להאריז"ל ברכות (ה, א): משה רבינו נבואתו היתה מהיכל ק"ק דבריאה אשר שם הוא סוד כח"ב דבריאה (לקו"ש ח"ו ע' 252). ומתוך שם כ"ק אדמו"ר זי"ע שבקו"א לתניא ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קנח, א) "ע"י מעבר חסד דיצירה ועשי הנק' ג"כ התלבשות". וכ"ה בשעריק

להרחי"ו ח"ג ש"ו. וראה גם בלקו"ש ח"ט ע' 204 הערה 7. לקו"ת במדבר ב, ב.

26 עיקר נבואתו היתה מאצ"י רק דרך מעבר נמשך על ידי הבריאה

רבי חיים ויטאל מתאר את מדרגות הנבואה: משה עלה לאצילות וראה משם, אך רק באמצעות התלבשות בבריאה בלבד, וגם זאת בדרך מעבר, ואילו שאר הנביאים ראו באמצעות התלבשות מלאה באורות הבריאה. הטקסט מביא זאת כמקור לנבואתו של משה.

Sha'arei Kedusha, Part 3 6 שערי קדושה, חלק ג ו'

27 משא"כ בבי"ע אין הגילוי כלל בהכלים

נאמר שם שצריך עיון בשורה זו, שלפיה בבריאה, יצירה ועשיה אין גילוי בכלים, לאור דברי תורה אור להלן, בעמוד 86.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' יתרו ע' תשמח שצ"ע למ"ש לקמן פו, א. ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקנה.

28 ולא איהו וגרמוהי חד בהון

תיקוני זוהר מבחין בין עשר הספירות דאצילות, שבהן "הוא וכליו אחד בהם", לבין עשר הספירות דבריאה, שבהן "הם וכליהם אינם אחד". זהו ה"כידוע" שבסוגריים בטקסט.

Tikkunei Zohar 3b:9-10 תיקוני זוהר ג' ב:ט-י"

דעשר ספירות דאצילות מלקא בהון, איהו וגרמיה חד בהון, איהו וחייו חד בהון, מה דלאו הכי בעשר ספירות דבריאה, דלאו אינון וחייהון חד, לאו אינון וגרמיהון חד. ועלת על כלא הוא נהיר (נ"א נחית) בעשר ספירות דאצילות, ובעשר ספירות דבריאה, ונהיר בעשר כתות דמלאכא, ובעשר גלגלי דרקיעא, ולא אשתני בכל אתר.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

פסוקה 11

29 שאין נביא רשאי לחדש דבר

מן המילים "אלה המצוות" לומד התלמוד שמכאן ואילך נביא אינו רשאי לחדש דבר. אדמו"ר הזקן מעלה זאת כקושיה על ההמשכה החדשה באמצעות הנביאים, ומשיב שלא נוסף דבר לתורה עצמה.

Shabbat 104a:2 שבת ק"ד א"ב

ותיסבגרא?! והכתבי: "אלה המצוות" — שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה! אלא מה' הוא, מידע לא הוה ידעין הי באמצע תיבה הי בסוף תיבה, ואתו צופים תקנינהו. ואפתי "אלה המצוות" — שאין הנביא רשאי לחדש דבר מעתה! אלא, שכחום וחרו ויסדום.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת קד, א.

30 רק המשכת התורה בלי תוסי' וגרעון מאצילות לבריאה

הדברים מחזקים את הנקודה שהנביאים אינם מוסיפים דבר לתורה. מובא הפסוק "כי לא יעשה ה' אלקים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים" (עמוס ג:1); שאלת הגמרא "וכי יש דבר בכתובים שאינו רמוז בתורה?" (תענית ט ע"א), עם פירוש רש"י שהתורה היא יסוד לנביאים ולכתובים; וכן תחילת מסכת אבות, על מסירת התורה לנביאים.

Amos 3:7 עמוס ג:ז

כי לא יעשה אדני' ה' דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים:

For the L-rd GOD will do nothing, But He revealeth His counsel unto His servants the prophets

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ראה לקו"ש חכ"א ע' 46 הערה 18: "כמש"נ (עמוס ג, ז) גלה סודו אל עבדיו הנביאים". וראה תענית (ט, א) "מי איכא מידי דכתיבי בכתובי דלא רמזי באורייתא". וברש"י שם: שהחומש הוא יסוד לנביאים וכתובים. ולהעיר מאבות (בתחלתה): תורה כו' ומסרה לנביאים כו', עכ"ל ע"ש.

31 מספר לגדודיו

בלדד אומר על ה': "היש מספר לגדודיו?" דברי המאמר מהדהדים פסוק זה ומתארים את ריבוי הנשמות והמלאכים שבבריאה, שאין לו מספר.

Job 25:3 איוב כ"ה ג'

הֲיֵשׁ מִסְפָּר לְגִדּוּדָיו וְעַל־מִי לֹא־יָקוּם אוֹרְהוּ:

Is there any number of His armies? And upon whom doth not His light arise

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 שהוא עצמו הוא הדעה

הרמב"ם מלמד שה' אינו יודע באמצעות ידיעה שמחוץ לו, כפי שאנו יודעים: הוא עצמו היודע, הידוע והידיעה, והכול אחד. המאמר מביא זאת כדגם לאחדות שבאצילות, שבה ה' עצמו הוא המידה.

Mishneh Torah, Foundations of the Torah 2:10 משנה תורה, הלכות יסודי התורה ב:י

... שְׁאֵלְמִי הִיָּה חַי בְּחַיִּים וְיֹדַע בְּדַעַה חוּץ מִמֶּנּוּ הִיָּה שֵׁם אֱלֹהֹת הָרַבָּה הוּא וְחַיִּי וְדַעְתּוֹ, וְאֵין הַדָּבָר כֵּן אֶלָּא אֶחָד מִכָּל צֶד וּמִכָּל פֶּנֶה וּבְכָל דֶּרֶךְ יְחִיד. נִמְצְאָתָ אֵתָּה אוֹמֵר הוּא הַיּוֹדַע וְהוּא הַיְּדוּעַ וְהוּא הַדַּעַה עֲצֻמָּה כָּל אֶחָד. וְדָבָר זֶה אֵין כַּח בִּפְּנֵי לְאִמְרוֹ וְלֹא בְּאֵזֶן לְשִׁמְעוֹ וְלֹא בְּלֵב הָאָדָם לְהַפְרִיז עַל פְּרִיּוֹ. וּלְפִיכָּה אוֹמֵר חַי פְּרַעַה וְחַי נִפְשָׁךְ וְאֵין אוֹמֵר חַי הִי אֶלָּא חַי הִי. שְׂאֵין הַבּוֹרָא וְחַיִּי שְׁנַיִם כְּמוֹ חַיִּי הַגּוֹפִים הַחַיִּים אוֹ כְּחַיִּי הַמְּלָאכִים. לְפִיכָּה ...

The Holy One, blessed is He! recognizes His Own Truth and knows it as it really is; and He does not know with an intelligence which is apart from Himself, as we know, for, we and our intelligence are not one, but the Creator, may He be blessed! and His Intelligence and His Life are One from every lateral, angle and manner of Unity. Since but for this, He would live a life and understand with an intelligence apart from Himself, then there would be many gods, He, His ... life

Torat Emet 363 (Public Domain) • Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain)

33 כך מתייחד בכלי דבי"ע

מובא שם מאור התורה על בא, שלפיו רעיון זה אינו נמצא בעץ חיים, ומכאן שהוא ככל הנראה חידוש של אדמו"ר הזקן, שכן הצמח צדק אינו מציין לו מקור אחר.

הערת קה"ת

בד"ה באתי לגני תש"מ סעי"ז מציין מאוה"ת בא ע' שכח שבע"ה לא מצינו זה, שזוהו משמע שזוהו חידושו של כ"ק אדמו"ר הזקן, כדמוכח ממה שכ"ק אדמו"ר הצ"צ אינו מציין מקור אחר לזה. וכ"כ בד"ה ויהי בעצם היום הזה תש"מ.

34 וכהדין קמצא דלבושי' מני' ובי

חז"ל משווים את אדם למלאך גבריאל, "לבוש הבדים" (דניאל 10:5), "כארכה הזה, שלבושו ממנו וכו'". המאמר משתמש בדימוי כדי לתאר לבוש

שהוא אחד עם הלובש אותו, כמו הגוף עם הנשמה.

Bereshit Rabbah 21:5 בראשית רבה כ"א:ה'

... שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד. רבנן אמרי: כגבריאלי, שנאמר (דניאל י'): והנה איש אחד לבוש הבדים, כהדין קמצא, דלבושה מיניה וביה. ריש לקיש אמר: כיונה. מה זה בורח משליחותו של מקום, שנאמר (יונה ב'): ויקם יונה לברוח תרשישה מלפני ה', אף זה בורח מלקיים צווי המקום. מה זה לא לן בכבודו, אף זה לא לן בכבודו עמו. רבי ברכיה בשם רבי חנינא אמר: כאליהו. מה זה לא טעם טעם מות, אף זה לא היה ראוי לטעום טעם מות. היא דעתיה דרבי ברכיה בשם רבי חנין דאמר: כל זמן שהיה ...

Rabbi Papus expounded: "Behold, the man has become as one of us" - like one of the ministering angels. Rabbi Akiva said to him: Enough, Papus. He said to him: How then do you explain: "Behold, the man has become as one of us"? He said to him: That the Holy One blessed be He gave him two paths, the path of life and the path of death, and he selected for himself another path. is interpreted as "from him." He ... chose "one" path, by himself. Rabbi Yehuda bar Simon

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

הערת קה"ת

ב"ר כא, ה.

35 כחשכה כאורה

בעל התהילים אומר שלפני ה' "חושך כאור". כאן הדברים מתארים את סובב כל עלמין, שבעיניו אין הבדל בין גבוה לנמוך.

Psalms 139:12 תהילים קל"ט:י"ב

גַּם־חֹשֶׁךְ לֹא־יִחְשֶׁךְ מִמֶּךָ וְלִילָה כִּי־אֵין כְּחֹשֶׁךְ כְּאוֹרָה: Even the darkness is not too dark for Thee, But the night shineth as the day; The darkness is even as the light

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

36 ותתפלל על ה' . . הוי"ה צבאות

חנה, שלא היו לה ילדים ו"מרת נפש, ותתפלל על ה' ובכה תבכה". המאמר מפרש את המילה "על" במשמעות "למעלה": היא המשיכה מלמעלה את שם הוי"ה.

I Samuel 1:10 שמואל א' י'

וְהָיָא מֵרַת נֶפֶשׁ וְתַתְּפִלַּל עַל־ה' וּבָכָה תִּבְכֶּה:

and she was in bitterness of soul—and prayed unto the L-RD, and wept sore

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמואל א-א, י. יא.

37 ותאמר הוי"ה צבאות

נדרה של חנה: "ותאמר הוי' צבאות, אם ראה תראה בעניי אמתך..." לפי התלמוד, זו הייתה הפעם הראשונה שמישהו כינה את ה' "צבאות".

I Samuel 1:11 שמואל א' י"א

וְתִדְר נָדָר וְתֹאמַר ה' צְבָאוֹת אֲסִירָא תִרְאֶה בְּעֵינִי אִמְתָּךְ וְזִכְרָתִי וְלֹא־תִשְׁכַּח אֶת־אִמְתָּךְ וְנִתְתַּה לְאִמְתָּךְ זֶרַע אֲנָשִׁים וְנִתְתַּו לְה' כְּלִי־יָמִי חֲיָיו וּמוֹרָה לֹא־יִעָלֶה עַל־רֹאשׁוֹ:

And she vowed a vow, and said: 'O L-RD of hosts, if Thou wilt indeed look on the affliction of Thy handmaid, and remember me, and not forget Thy handmaid, but wilt give unto Thy

handmaid a man-child, then I will give him unto the L-RD all the days of his life, and there shall no razor come upon 'his head

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

38 להמשיך בחי' צבאות

בקטע המקביל שם נוסף: "וזהו שם צבאות שאמרה חנה, שהוא השם שבבריא, יצירה ועשיה".

הערת קה"ת

בהמשך זאת הנוכח המזבח תר"מ סעי' ד נוסף: וזה שם צבאות שא' חנה שהוא השם שבבריע, ע"ש.

39 ע"פ לא תהי' משכלה ועקרה

המאמר "לא יהיה כך עקר ועקרה" מבאר את הפסוק "ותתפלל חנה על הוי"ה". הוי' פירושו להוות את הכול בכל העולמות, אך ביחס לה' עצמו אין שם זה חל; חנה קשרה את עצמה "על" — למעלה — משם הוי", להתבטל באחדותו במסירות גפוש.

הערת קה"ת

לקמן עט, ב. ובאור"ת פ' משפטים ע"פ זה.

40 לא תהי' משכלה ועקרה

ההבטחה בפרשת משפטים שאיש בארץ לא יפיל את ולדו ולא תהיה עקרה. המאמר בתורה אור על פסוק זה מבאר את תפילתה של חנה "על הוי"ה", והטקסט מפנה את הקורא אליו.

Exodus 23:26 שמות כ"ג:כ"ו

לֹא תִהְיֶה מְשַׁכֶּלֶה וְעִקְרָה בְּאַרְצְךָ אֶת־מִסְפַּר יָמֶיךָ אֲמֵלֵא:

None shall miscarry, nor be barren, in thy land; the number of thy days I will fulfil

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

41 ומתחת זרועות עולם

מברכתו האחרונה של משה: "ומתחת זרועות עולם". הדבר מלמד שהכוון העליון ביותר, סובב כל עלמין, מגיע גם לרמות הנמוכות ביותר.

Deuteronomy 33:27 דברים ל"ג:כ"ז

מְעֵנָה אֱלֹקֵי קֶדֶם וּמִתַּחַת זְרֻעֹת עוֹלָם וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךְ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשֵּׁמֶד:

The eternal G-d is a dwelling-place, And underneath are the everlasting arms; And He thrust out the enemy from before 'thee, And said: 'Destroy

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים לג, כז.

פסקה 12

42 בעצם היום הזה יצאו כל צבאות

הפסוק הפותח את המאמר: "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות הוי' מארץ מצרים". כאן מוסבר שהוא מתייחס לניצוצות שהתבררו בגלות מצרים.

Exodus 12:41 שמות י"ב:מ"א

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיְהִי בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה יָצְאוּ כָל־צְבָאוֹת ה' מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

And it came to pass at the end of four hundred and thirty years, even the selfsame day it came to pass, that all the host of the L-RD went out from the land of Egypt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

43 וינצלו את מצרים

ה' נתן לעם חן בעיני המצרים, שנענו לבקשותיהם, "וינצלו את מצרים".
המאמר מפרש זאת כבירור 202 הניצוצות שהיו במצרים.

Exodus 12:36 שמות י"ב:ל"ו

וה' נתן אֶת־חַן הָעַם בְּעֵינֵי מִצְרַיִם וַיִּשְׁאַלּוּם וַיִּנְצְלוּ אֶת־מִצְרַיִם:

And the L-RD gave the people favour in the sight of the Egyptians, so that they let them have what they asked. And they despoiled the Egyptians

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, לו.

פסקה 13

44 וגם ערב רב עלה אתם

"וגם ערב רב עלה אתם", כאשר ישראל יצאו ממצרים. המאמר קושר את המילה "רב", שערכה המספרי 202, ל-202 הניצוצות שהתבררו במצרים.

Exodus 12:38 שמות י"ב:ל"ח

וְגַם־עֶרֶב רַב עָלָה אִתָּם וַצֹּאן וּבָקָר מְקֻנָּה כְּבֹד מְאֹד:

And a mixed multitude went up also with them; and flocks, and herds, even very much cattle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שמות יב, לח.

45 רב לך

תשובת ה' לתחינתו של משה להיכנס לארץ: "רב לך, אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה". המאמר מביא פסוק זה לצד "ערב רב", בשל המילה "רב" המופיעה בשניהם.

Deuteronomy 3:26 דברים ג':כ"ו

וַיִּתְּעַבֵּר ה' בִּי לְמַעַנְכֶם וְלֹא שָׁמַע אֵלַי וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי רַב־לְךָ אֶל־תּוֹסֵף דִּבֹּר אֵלַי עוֹד בְּדִבְרֵי הַזֶּה:

But the L-RD was wroth with me for your sakes, and hardened not unto me; and the L-RD said unto me: 'Let it suffice thee; speak no more unto Me of this matter

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסקה 15

46 הוציא ה' את בני ישראל על צבאתם

הפסוק האחרון בפרק: "בעצם היום הזה הוציא ה' את בני ישראל מארץ מצרים על צבאותם". המאמר מפרש את המילים "על צבאותם" כ"מעל צבאותם", כלומר, נשמות ישראל נמצאות מעל הניצוצות.

Exodus 12:51 שמות י"ב:נ"א

וַיְהִי בְעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיָּא ה' אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל־צְבָאָתָם:

And it came to pass the selfsame day that the L-RD did bring the children of Israel out of the land of Egypt by their hosts

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך מקורות מצוטטים, דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Tractate Berakot by A. Cohen, Cambridge University Press, 1921 (Public Domain); Krakow, 1893 (Public Domain); Constantinople, 1740 (CC-BY-NC); Daf Shevui (CC0); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Torat Emet 363 (Public Domain); Mishnah Torah, Yod ha-hazakah, trans. by Simon Glazer, 1927 (Public Domain); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY).

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך likuteitorah.com/he/torah-ohr/bo/1/

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק